

УДК [94 : 327] (477+47) «1917»

**ТИМЧАСОВИЙ УРЯД РОСІЇ Й УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАДА:
ПРОТИСТОЯННЯ І КОМПРОМІСИ***Ігор Дацків*

Тернопільський національний економічний університет
Україна, 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
e-mail: idatskiv@ukr.net

Історія української національної революції 1917-1921 рр. викликає сьогодні підвищений науковий і громадський інтерес. Причиною такої зацікавленості є той факт, що революція підсумувала динамічний розвиток національного руху кінця XIX – початку XX ст., стала якісним ступенем формування української нації. Водночас тогочасні революційні події на українських землях були ключовими та мали довготривалі наслідки для історії Східної і Центральної Європи.

Першими історіографами зовнішньополітичної діяльності України були діячі Центральної Ради, провідні урядовці Української Народної Республіки – М. Грушевський [1], В. Винниченко [2], Д. Дорошенко [3], І. Мазепа [4] й інші. Характеризуючи проблеми становлення державності у цілому, вони торкаються й питань зовнішньої політики. Незважаючи на певний суб'єктивізм, автори дають загальний огляд зовнішньої політики України, відображають погляди тодішнього керівництва на вибір орієнтації, стратегії й тактики виходу УНР зі світової війни, передають цікаві для дослідників спостереження, особисті враження.

Окремі аспекти дипломатичних взаємин проаналізуються у працях емігрантських дослідників Ю. Дивнича [5], Ю. Артюшенка [6], М. Ковалевського [7] й інших. Варто відзначити, що ці автори не ставили собі за мету детальний розгляд дипломатичних відносин, діяльність делегацій Української Центральної Ради висвітлена ними лише побічно.

Роботи радянських авторів з політичних причин носили заідеологізований характер, коли йшлося про діяльність Української Центральної Ради. Це роботи О. Карпенка [8], Р. Симоненка [9], М. Супруненка [10], І. Хміля [11], Г. Нікольнікова [12]. Вони або свідомо взагалі замовчували діяльність дипломатів УНР, до цього більше тяжіли московські автори, або усіяко перекручували факти, мотивації та результати дій дипломатів Централь-

ної Ради, що було властиво українським радянським історикам.

Новий етап історіографії даного питання розпочинається після проголошення незалежності України, що дало могутній імпульс дослідженню історії доби визвольних змагань 1917-1921 рр., у тому числі й Української Центральної Ради. Доречно окремо виділити праці В. Верстюка [13], О. Копиленка [14], В. Литвина [15], В. Солдатенка [16], В. Сергійчика [17] й інших. Це одні з перших праць, де робиться спроба системно викласти історію Центральної Ради, надзвичайно насиченої подіями, позначеної важливими політичними здобутками та втратами.

Політичний провід Центральної Ради змушений був займатися зовнішньополітичними проблемами від самого початку свого існування, щоправда, не маючи спеціального відомства. Відомий дослідник проблеми української дипломатії О. Павлюк зауважує, що зовнішню політику Центральної Ради умовно можна поділити на три етапи: «Для кожного з них характерна різна пріоритетність взаємин із тогочасними провідними міжнародними силами: Росією, яка дедалі більше занурювалася у бурхливий період революції та громадянської війни; країнами Антанти, котрі доклали величезних зусиль, щоб здобути перемогу у Першій світовій війні; Німеччиною та її союзниками, що шукали можливості припинити бойові дії на Східному фронті й у такий спосіб послабити своїх противників» [18, с. 314-315].

Хронологічно ці етапи розташовуються так: перший – до середини листопада 1917 р., коли головним вектором зовнішньої політики була Росія; другий – від утворення Української Народної Республіки до переговорів у Брест-Литовську на початку січня 1918 р., який характеризується заходами Києва щодо визнання незалежності України Антантою; третій, що містив організацію відомства закордонних справ і діяльність дипломатичної місії на Брест-Литовських мирних перегово-

рах, відтак, остаточну орієнтацію зовнішньої політики на німецько-австрійський блок.

Від утворення Центральної Ради та початку її державотворчої діяльності, яка обмежувалася лише територіально-культурною автономією у складі федеративної Росії, її зовнішня політика була орієнтована винятково на Росію, однак відносини з Тимчасовим урядом склалися важко. Чимало радянських, а також сучасних російських істориків стверджують, що Лютнева революція та діяльність Тимчасового уряду відкрили Україні широкі можливості для національного розвитку. Впроваджувалася освіта рідною мовою, українська мова входила до практики діяльності місцевої адміністрації та судочинства, розвивалася українська преса, книговидавництво, театр – тобто все, що підносило національну свідомість українського народу та готувало його до свідомого політичного вибору. Ця широкомасштабна програма Центральної Ради нібито отримала повну підтримку російського Тимчасового уряду. Але, як відзначає російський історик І. Міхутіна, угруповання українських есерів і соціал-демократів на чолі з М. Грушевським взяло курс на формування національної державності, спочатку у вигляді національно-територіальної автономії України у складі Росії, яку передбачалося перетворити на договірну федерацію. Центральну Раду Тимчасовий уряд вважав не більш ніж громадською організацією і тому був категорично проти негайного впровадження автономії, вважав, що це питання повинно вирішуватися всенародно обраними Російськими установчими зборами [14, с. 69-70].

Вже у перші місяці державотворчої діяльності Центральній Раді довелося вести дипломатичну боротьбу з Тимчасовим урядом за національні інтереси та здійснювати зовнішньополітичні акції, причому за відсутності відповідного відомства – Генерального секретаріату закордонних справ. Отже, міжнародну політику України на першому етапі визначали та впроваджували у життя керівники Центральної Ради – М. Грушевський і В. Винниченко.

Зауважмо, що обґрунтовуючи національні права та прагнення України, М. Грушевський та інші діячі Центральної Ради посилалися на історичну подію – добровільне возз'єднання з Росією актом 1654 р. «Вільно українцям, якби вони схотіли, домагатися відлучення України і повернення її в те становище, в якому вона стояла перед актом 1654 р. – безправно нарушеним російським урядом, – заявляв він. –

Але українці не мають наміру відділятися від Російської республіки. Вони хочуть задержатися в добровільному і свobodному зв'язку з нею. Хочуть тільки, щоб вона ні в чім не обмежувала їх свободи і самостійності національного життя. Для того хочуть широкої автономії України» [19, с. 89].

Громадську думку широкого загалу українців виразно висловило Українське бюро у Швейцарії у листі до міністра закордонних справ Тимчасового уряду Павла Мілюкова 8 квітня 1917 р. У ньому відзначалося: «Як українська республіка під Богданом Хмельницьким злучилася Переяславським договором із своєї власної волі з Московщиною, то запевнила, собі цим договором повну незалежність, та... потоптано ногами ті права одно за одним брутальною силою. Освячене право удержувати з загрозою свої дипломатичні зносини, мати національне військо, мати самостійне правительство, власне судівництво, а навіть свobodне уживання рідної мови, – всі ці права зісталися чергою здавлені і знищені зовсім. Таким способом вільна держава Україна, мимо найсвятіших обіцянок царів, зісталася понижена до становила провінції, в якій не було ні справедливості, ні закону... На руїнах старого режиму сподівається він побачити Росію, що повстане як федеративна республіка, якої сподівалися великі мужі України від Хмельницького до Драгоманова, і як рівний із рівним думає тоді зайняти своє місце між іншими народами Росії» [20].

У квітні-травні діячі Тимчасового уряду неодноразово демонстрували у заявах і пресі негативне ставлення до Центральної Ради та державотворчих процесів в Україні. Це змусило Київ надіслати до Петрограда делегацію на чолі з В. Винниченком і С. Єфремовим, яка від 16 травня розпочала переговори з представниками Тимчасового уряду: головою уряду Г. Львовим і міністром закордонних справ П. Мілюковим. Українці передали їм підготовлену М. Грушевським «Доповідну записку коаліційному міністерству і Центральному виконавчому комітетові Рад робітничих і солдатських депутатів». Цей вагомий (9 сторінок) документ містив, насамперед, характеристику українського національного руху як демократичного, що охопив широкі маси українства. Відзначалося, що Центральна Рада є виборним органом національного представництва на Україні, яку визнають демократичні кола українського населення. М. Грушевський наголошував, що найбільш справедливими та вигідними для обох сторін

будуть стосунки рівноправних членів федеративної демократичної республіки. «Становище України буде забезпечене і її відносини з Росією лише тоді будуть певними, коли всі частини Російської імперії будуть не лише автономними провінціями, а державами, об'єднаними федеративними зв'язками» [19, с. 125].

У кінцевій частині документу відзначалося, що російське суспільство та його провідні кола поки що демонструють зневагу та відкрити ворожнечу до українського національного руху. Тому Українська Центральна Рада висувала Тимчасовому уряду та Виконкомів Рад низку вимог, серед яких найважливішими були: визнання автономії України та її впровадження після Всеросійських Установчих зборів; участь українських делегацій у міжнародних конференціях, присвячених майбутньому українських земель, зокрема Галичини; заснувати при Тимчасовому уряді посаду комісара у справах України; формування українських військових частин у тилу та на фронті; визнати Тимчасовим урядом українізацію початкової школи поширити на середню та вищу й ін. [21, № 8].

Для вивчення українських вимог Тимчасовий уряд створив спеціальну комісію. Але, незважаючи на лояльний характер вимог, Тимчасовий уряд їх відхилив під приводом, що їх впровадження до скликання Установчих зборів містить загрозу для загальноросійської революції. Саме таку точку зору висловив О. Керенський і під час свого візиту до Києва. Але до цього сталися дві доленосні події.

Заручившись одностайною підтримкою українського суспільства та Другого Всеукраїнського військового з'їзду за участю 2600 делегатів, Центральна Рада проголосила 10 (23) червня Перший Універсал. У його вступній частині наголошувалося: «Не одділяючись від усієї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Україні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські Збори (Сойм). Всі закони, що повинні дати той лад у нас, на Україні, мають право видавати тільки наші Українські Збори. Ті ж закони, що мають лад давати по всій Російській державі, повинні видаватися у Всеросійському Парламенті». Універсал відверто висловлював незгоду з політикою Тимчасового уряду: «Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання, який відкидав пропозиції україн-

ського народу. І через те, – зазначалося у документі, – ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя» [19, с. 179-182].

Іншою визначною подією у розбудові держави було створення 28 червня на закритому засіданні Комітету Центральної Ради першого органу виконавчої влади, власне, уряду України – Генерального секретаріату на чолі з В. Винниченком. До його складу увійшли вісім генеральних секретарів: Х. Баранівський (фінансів), С. Єфремов (міжнаціональних справ), С. Петлюра (військових справ), Б. Мартос (земельних справ), В. Садовський (судових справ), М. Стасюк (харчових справ), І. Стешенко (освіти), П. Христюк (генеральний писар) [22, с. 79].

Енергійні державотворчі процеси в Україні справили відповідне враження на Тимчасовий уряд. Тому вже 29 червня до Києва прибули три його міністри: О. Керенський, М. Терещенко й І. Церетелі – з метою терміново владнати взаємини з Центральною Радою.

Варто зауважити, що до їх візиту у київських газетах 18-21 червня з'явилися звернення Тимчасового уряду до українського народу за підписом голови уряду Г. Львова із закликом не відриватися від «спільної Батьківщини». Обґрунтовувалася думка, що визволення України тісно пов'язане із визволенням Росії, що уряд Росії поважає прагнення українського народу і з часом вони будуть задоволені законним шляхом – через Установчі збори. Такий же погляд на ситуацію висловлювала майже вся російська преса всіх партій. І лише більшовицька «Правда» наголошувала, що Перший Універсал українців продемонстрував крах національної політики Тимчасового уряду, що тепер «жоден демократ, не говорячи вже про соціалістів, не наважиться заперечувати повної законності українських вимог» [23].

29 червня відбулося широке засідання за участю Комітету Центральної Ради та Генерального секретаріату у повному складі на чолі з М. Грушевським і В. Винниченком. Російську сторону представляли О. Керенський і міністри Тимчасового уряду. Ініціатива у дискусії була на боці українців. У своїх виступах М. Грушевський відзначав: «Ви визнаєте повну законність того, що ми вимагаємо автономії, і ця вимога повинна бути виконана, оскільки вона не гальмує розвиток революційного руху. Ми ж мислимо Росію як Федеративну Республіку». Він відверто заявляв О. Керенському:

«Ми бачимо Україну нероздільною з Федеративною Республікою Російською. Якби ми прагнули повної незалежності, то ми б абсолютно однозначно так питання й поставили». Керенському і його представникам було дуже важко заперечувати таким аргументам. Він радив не поспішати, відкласти проголошення автономії до Установчих зборів, обіцяв усіляку підтримку та запевняв, що є щирим прихильником українців [24, арк. 14-16].

Варто зауважити, що переговори відбувалися у гострій дискусії. Особливу активність виявляв С. Петлюра у питаннях військового будівництва в Україні. Тривалі дебати викликали питання щодо етнічних кордонів України, оскільки замість п'ятох губерній Центральна Рада висунула претензії на дев'ять: Київську, Полтавську Подільську, Харківську, Волинську, Катеринославську, Херсонську, Таврійську та Чернігівську, а також деякі повіти Гродненської, Курської, Воронежської й інших російських губерній, де переважало українське населення. Зрештою, щоб не зволікати з переговорами, українська сторона питання про кордони відклала [25, с. 49-50].

У результаті перших, на такому високому рівні, дипломатичних переговорів України з Тимчасовим урядом було досягнуте фактичне визнання Петроградом автономії України, щоправда, юридичне – до скликання Всеросійських Установчих зборів. Про це свідчила постанова Тимчасового уряду від 3 липня 1917 р. надіслана В. Винниченкові з Петрограда. У ній відзначалося: «Призначити, як вищий орган для керування крайовими справами на Україні, окремий орган – Генеральний секретаріат, склад якого буде визначено правительством в згоді з Центральною Українською Радою, доповненою, на справедливих основах, представниками других народів, суцільних на Україні, в особі їх демократичних організацій. Через згаданий орган будуть переводитись правительством міри і заходи в житті краю і його управлінні. Вважаючи, що питання про національно-політичний устрій на Україні і про засоби вирішення в ній земельного питання в межах загального закону про перехід землі до рук працюючих мас мають бути вирішено Установчими зборами, Тимчасове правительство прихильно поставиться до розроблення Українською Центральною радою проекту національно-політичного статуту України... Правительством вважає можливим далі сприяти тіснішому національному об'єднанню українців в війську через формування окремих частин виклю-

чно українцями, оскільки цей спосіб, на погляд військового міністра, буде можливим з технічного боку і не порушить бойової сили армії» [21, № 10]. Останнє зауваження стосувалося процесу українізації армії, який поступово розгортався на фронті і тилу та закладав основи національної армії. Постанова, яку підписали Керенський, Терещенко і Церетелі, викликала гострі дискусії у Росії. На знак протесту члени партії «Народної свободи» Шингарьов, Мануйлов і Шаховський вийшли зі складу Тимчасового уряду.

«Таким чином на початку липня 1917 року Українська Центральна Рада змусила Тимчасовий уряд рахуватися зі своїми діями, – відзначав як позитивний результат переговорів київський історик О. Кудлай. Водночас, як негатив, він наголошує, що із опозиційної для нього організації вона переходила у табір його спільників, відмовляючись від радикальних, незалежних від Петрограда дій» [25, с. 54].

Справді, проголошений 3 липня 1917 р. Другий Універсал відзначав, що Тимчасовий уряд «простягає руку представникам української демократії й Українській Центральній Раді», а вона продовжує стояти на позиції «не відривати Україну від Росії». Як велике досягнення у переговорах з Тимчасовим урядом відзначалося визнання ним Генерального секретаріату найвищою крайовою владою в Україні. Наголошувалося, що Центральна Рада продовжуватиме державотворчі процеси, «приготовлятиме проекти законів про автономний лад України для предлошення їх на затвердження Установчим Зборам». Мало того, Універсал підкреслював, що «ми рішуче відкидаємо проби самочинного здійснювання автономії України до Всеросійських Установчих Зборів» [26, с. 33].

Більшість істориків оцінювали цей документ як крок назад. Валентин Мороз писав: «Другий Універсал був найслабшим з усіх чотирьох: такого «вірнопідданого» тексту не знайдемо ні в Першому, ані в Третньому й Четвертому... Так – крок за кроком – українську людину привчали до думки, що все приходить з Петрограда (а не з джерел власної сили). І так – крок за кроком – Центральна Рада втрачала авторитет... Принцип автономії став уже на Україні бездискусійною реальністю, тому приймати його з чужих рук (убиваючи тим самим пафос самозбудування й самоутвердження) не було потреби» [27].

15 липня 1917 р. Мала Рада утворила новий Генеральний секретаріат у складі 12 міністрів на чолі з В. Винниченком. Того ж дня

делегация виїхала до Петрограда, щоб затвердити розроблений Центральною Радою Статут Генерального секретаріату, що проголошував його права як уряду України. Як пізніше згадував голова делегації В. Винниченко, ставлення Тимчасового уряду до українців було образливим й обурливим. Делегация не змогла порозумітися з росіянами і неодноразово намагалася залишити переговори та повернутися додому. У результаті Статут було відкинуто, а замість нього Винниченко отримав так звану «Тимчасову інструкцію Генеральному секретаріату Тимчасового уряду», текст якої проголошував, що Генеральний секретаріат є вищим органом місцевого самоврядування в Україні, призначається Тимчасовим урядом за поданням Центральної Ради. Його повноваження поширювалися на Київську, Волинську, Подільську, Полтавську та Чернігівську губернії, за винятком кількох повітів. Інші губернії України можуть бути підпорядковані Києву рішенням Тимчасового уряду.

У постанові визначався склад Генерального секретаріату, причому вказувалося, що не менше чотирьох секретарів не повинні бути українцями. Всі рішення Генерального секретаріату без затвердження Тимчасовим урядом не набирали сили. Впроваджувалися посади комісара Тимчасового уряду у Києві та Генерального секретаріату – у Петрограді [21, № 20-21].

Як бачимо, Інструкція звела нанівець функції Генерального секретаріату та надавала Тимчасовому урядові та його органам в Україні можливість діяти самостійно, обходячи українців. Цілком відкидалися досягнуті на переговорах у Києві угоди (жодним словом не згадувалося про автономію України) й у такому випадку Другий Універсал втрачав компромісний сенс. Все це викликало обурення значної частки українського суспільства та членів Центральної Ради. Радикальна частина Української Національної Ради (націонал-революціонери, есери й ін.) на загальних зборах наполягали на розриві відносин з Тимчасовим урядом і самочинному впровадженні українського варіанту Статуту Генерального секретаріату.

Але М. Грушевський, М. Порш та інші лідери Ради вважали неможливим негайно міняти курс і зайняли позицію «не приймати, але й не відкидати» інструкції. Керівництво Центральної Ради не без підстав побоювалося, що у випадку відкритої конфронтації з Петроградом Україну може чекати доля Фін-

ляндії, яка самочинно оголосила незалежність, проте її сейм був розігнаний російськими військами. Воно постійно мало на увазі, що на території України у той час була могутня військова сила Південно-Західного та Румунського фронтів, підпорядкованих безпосередньо Тимчасовому урядові. Однак конфлікт із Тимчасовим урядом наростав і досяг піку у жовтні, коли Центральна Рада вирішила скликати Українські Установчі збори. Петроград сприйняв цей крок як прямий підрив його влади та викликав 22 жовтня голову уряду В. Винниченка для пояснень. Але Жовтневий більшовицький переворот 1917 р. змінив уряд О. Керенського та створив нову ситуацію в Україні та її відносинах із Росією.

Розглядаючи причини конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом, неможливо уникнути його економічних факторів. Історія свідчить про надзвичайно важливе значення промислового та сільськогосподарського потенціалу України у житті Росії. А вже 1913 р. Донбас давав імперії 70% вугілля, що загалом видобувалося у Росії. У роки світової війни українська індустрія постачала заводам держави 96,7% прокату, 75% чавуну, 68% сортового металу, 81% олова й ін. Ще на початку ХХ ст. німецький рейхсканцлер і прусський міністр-президент Бернхард Булов писав, що Росію можна звести до рівня держави другого-третього масштабу, якщо вона «або зазнає соціального розкладу, або втратить Україну». Питомій вазі економіки України Тимчасовий уряд, а згодом Раднарком надавали надзвичайного значення та характеризували її найвищими оцінками. Зокрема, у ході громадянської війни у Росії соратник Володимира Леніна Яків Свердлов на партійному форумі у Харкові зробив промовистий висновок, коли однозначно заявив: «Ви знаєте, що порятунок всієї революції – не лише російської, але й міжнародної – знаходиться у руках України!» [28, с. 188].

Безперечно, іншим важливим чинником було геополітичне становище України, яка мала виходи до країн Східної та Центральної Європи, Чорноморського регіону, Північного Кавказу. Окрім того, 1917 р. на її території проходив фронт і базувалися потужні Південно-Західний і Румунський фронти.

Та головним чинником, що визначав ставлення Тимчасового уряду до України, було неприховане прагнення не допустити навіть автономії України, власне, й іншим національним утворенням на території колишньої Російської імперії, зберегти російську держа-

ву в унітарній формі чи під назвою «федерації вільних народів».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М. Якої ми хочемо автономії і федерації / М. Грушевський. – 3-є вид. – К., 1917. – 16 с.; Грушевський М. На порозі нової України: Гадки і мрії / М. Грушевський. – К., 1918. – 120 с.; Новий період історії України за роки від 1914 до 1919 / Упоряди. Трубайчук А.Ф. – К.: Либідь, 1992. – 46 с.
2. Винниченко В. Відродження нації: Історія української революції (марець 1917 р. – грудень 1919 р.): В 3-х ч. / В. Винниченко – К.: Відень, 1920. – Ч. 1. – 348 с.; Ч. 2. – 328 с.; Ч. 3. – 535 с.
3. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923. Т. 1. Доба Центральної Ради / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932. – 452 с.; Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє – минуле. 1914-1920 / Д. Дорошенко. – Мюнхен, 1969. – 467 с.
4. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917-1921 (Спогади). – Т. 1. Центральної Рада, Гетьманат, Директорія / І. Мазепа. – Прага, 1942. – 210 с.
5. Дивнич Ю. На іспиті Великої революції / Ю. Дивнич. – Мюнхен, 1949. – 69 с.
6. Артюшенко Ю. Події і люди на моєму шляху боротьби за державність. 1917-1966 / Ю. Артюшенко. – Торонто: На чужині, 1966. – 221 с.
7. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії / М. Ковалевський. – Інсбрук, 1960. – 717 с.
8. Карпенко О. Імпериалістична інтервенція на Україні 1918-1920 / О. Карпенко. – Львів, 1964. – 254 с.; Карпенко О. Иностранная военная интервенция на Украине, 1918-1920 / О. Карпенко. – Харьков, 1966. – 51 с.
9. Симоненко Р.Г. Про авантюристичну діяльність українського буржуазного націоналізму на міжнародній арені 1917-1918 рр. / Р.Г. Симоненко // Історія та історіографія України: 36. наук. пр. – К., 1985. – С. 137-173.
10. Супруненко Н.І. Очерки истории гражданской войны и иностранной военной интервенции на Украине / Н.І. Супруненко. – М., 1966. – 455 с.
11. Хміль І. З прапором миру крізь полум'я війни / І. Хміль. – К., 1962. – 340 с.
12. Никольников Г. Брестский мир и Украина /

Г. Никольников. – К.: Наукова думка, 1980. – 175 с.

13. Верстюк В. Українська революція: доба Центральної Ради / В. Верстюк // Український історичний журнал. – 1997 – № 5 – С. 18-38; Верстюк В. Українська революція: доба Центральної Ради / В. Верстюк // Український історичний журнал. – 1995. – № 6. – С. 58-73; Верстюк В. Українська Центральна Рада / В. Верстюк. – К., 1997. – 341 с.
14. Копиленко О.І. «Сто днів» Центральної Ради / О.І. Копиленко. – К., 1992. – 164 с.
15. Литвин В. Україна: доба війни і революцій (1914-1920) / В. Литвин. – К., 2003. – 486 с.
16. Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія / В.Ф. Солдатенко. – К., 1997. – 406 с.; Солдатенко В.Ф. Українська революція. Концепція та історіографія (1918-1920 рр.) / В.Ф. Солдатенко. – К., 1999. – 508 с.
17. Сергійчик В. Українська соборність: Відродження українства в 1917-1920 роках / В. Сергійчук. – К.: Тз ОВ «Укр. видавн. Спілка», 1999. – 416 с.
18. Павлюк О., Сідак В. Дипломатія незалежних українських урядів (1917-1920) / О. Павлюк, В. Сідак // Нариси з історії дипломатії України. – К., 2001. – С. 310-339.
19. Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. – К., 1992. – 550 с.
20. Громадська думка. – 1917. – 8 квіт.
21. Вісті з Української Центральної Ради. – 1917.
22. Енциклопедія історії України. – Т. 1. – К., 2003 – 671 с.
23. Правда. – 1917-1920 рр., 15 черв.
24. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф.1115 «Українська Центральна Рада», оп.1, спр.16, арк.14-16.
25. Кудлай О. Переговори Центральної ради і представників Тимчасового уряду (28-30 червня 1917 р.) / О. Кудлай // Український історичний журнал. – 1999. – № 6. – С. 42-58.
26. Грушевський М. Українська Центральна Рада та її Універсали / М. Грушевський. – К., 1917. – 53 с.
27. Мороз В. Центральна Рада: від II Українського військового з'їзду до більшовицького перевороту / В. Мороз // Ратуша. – 1992. – 12 червня.
28. Свердлов Я.М. Избранные произведения / Я.М. Свердлов. – М., 1960. – С. 188.

Дацків Ігор Тимчасовий уряд Росії й Українська Центральна Рада: протистояння і компроміси

У статті йдеться про зовнішньополітичну діяльність Української Центральної Ради, спрямовану на захист національних інтересів українського народу. Аналізуються взаємини Центральної Ради з Тимчасовим урядом Росії. Розглянуто позиції українських есерів і соціал-демократів на чолі з М. Грушевським, що взяли курс на формування національної державності, спочатку у вигляді національно-територіальної автономії України у складі Росії, яку передбачалося перетворити на договірну федерацію. З'ясовано, що Центральну Раду Тимчасовий уряд вважав не більш ніж громадською організацією і тому був категорично проти негайного впровадження автономії. Наголошено, що вже у перші місяці державотворчої діяльності Центральної Раді довелося вести дипломатичну боротьбу з Тимчасовим урядом за національні інтереси та здійснювати зовнішньополітичні акції, причому за відсутності відповідного відомства – Генерального секретаріату закордонних справ.

Ключові слова: Центральна Рада, Тимчасовий уряд, Генеральний секретаріат, переговори, автономія

Дацків Ігорь Временное правительство России и Украинская Центральная Рада: противостояние и компромиссы

В статье говорится о внешнеполитической деятельности Украинской Центральной Рады, направленной на защиту национальных интересов украинского народа. Анализируются взаимоотношения Центральной Рады с Временным правительством России. Рассмотрены позиции украинских эсеров и социал-демократов во главе с М. Грушевским, взявших курс на формирование национальной государственности, сначала в виде национально-территориальной автономии Украины в составе России, которую предполагалось превратить в договорную федерацию. Выяснено, что Центральную Раду Временное правительство считало не более чем общественной организацией и поэтому было категорически против немедленного внедрения автономии. Отмечено, что уже в первые месяцы государственной деятельности Центральной Раде пришлось вести дипломатическую борьбу с Временным правительством за национальные интересы и осуществлять внешнеполитические акции, причем при отсутствии соответствующего ведомства – Генерального секретариата иностранных дел.

Ключевые слова: Центральная Рада, Временное правительство, Генеральный секретариат, переговоры, автономия

Datskiv Igor Russian Interim Government And Ukrainian Central Council: Conflicts And Compromises

The foreign-policy activities of Ukrainian Central Council (Central Rada) aimed at the protection of the national interests of Ukrainian people are highlighted in the paper. The relationships of Ukrainian Central Council and Russian Interim Government

are analyzed. The positions of Ukrainian socialists-revolutionaries and social democrats headed by M. Hrushevskiy, holding a course for the formation of the national statehood at first in the form of the national and territorial autonomy of Ukraine as a part of Russia which was expected to be transformed into the contractual federation were observed. It is founded that the Interim Government considered the Central Council not more than a social organization and vehemently opposed the immediate autonomy introduction. It is noted that within the first months of the state activity, the Central Council undertook a diplomatic struggle with the Interim Government on the issue of the national interests and conducted the foreign-policy moves, notably in the absence of the corresponding authority – the General Secretariat of the Foreign Affairs.

Keywords: *Central Council, Interim Government, General Secretariat, negotiations, autonomy*

Рецензенти:

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Погромський В.О., к.і.н.

Надійшла до редакції 02.04.2017 р.